

CABARAN PEMBELAJARAN BAHASA ARAB SEBAGAI BAHASA ASING PERINGKAT UNIVERSITI KETIKA PANDEMIK COVID-19

Najjah Salwa Abd Razak¹
NurHidayati Mohd Rafy¹

¹Pusat Bahasa, Universiti Pertahanan Nasional Malaysia (UPNM), Malaysia, (E-mail: najjah@upnm.edu.my)

¹Pusat Bahasa, Universiti Pertahanan Nasional Malaysia (UPNM), Malaysia, (E-mail: yati@upnm.edu.my)

Abstrak: *Isu pembelajaran dan pengajaran (P&P) bahasa Arab sentiasa relevan dari semasa ke semasa. Tambahan pula, dalam situasi suasana pembelajaran yang berbeza disebabkan pandemik COVID-19 yang melanda peringkat global termasuk Malaysia, terdapat perubahan dimensi penyesuaian dari pihak pelajar. Justeru, makalah ini bertujuan untuk menyelidik penerimaan pelajar terhadap pembelajaran secara dalam talian serta cabaran yang dihadapi pelajar dalam proses pembelajaran bahasa Arab. Kajian ini ialah kajian temu bual menggunakan platform maya dan direkod, seterusnya ditranskripsikan secara verbatim. Kajian pelbagai kes ini dianalisis secara tematik berdasarkan data tepu yang diperolehi iaitu 21 pelajar. Kajian ini melibatkan pelajar dari pelbagai latar belakang jurusan yang mempelajari bahasa asing (Arab II) sebagai subjek teras Universiti Pertahanan Nasional Malaysia (UPNM). Berdasarkan dapatan kajian ini, pelajar pada mulanya tidak selesai dengan pembelajaran secara dalam talian yang menggunakan pelbagai platform disebabkan kekangan khusus. Menariknya, mereka mula menyesuaikan diri disebabkan beberapa faktor. Selain itu, cabaran yang dihadapi adalah pelbagai dan masing-masing cuba mengatasi cabaran tersebut menggunakan pendekatan tersendiri. Hasil kajian dapat membantu para pengajar BA di UPNM khususnya dan di peringkat universiti amnya untuk saling menyediakan platform bersesuaian dalam pengajaran BA dengan mengambil kira cabaran yang dihadapi pelajar supaya proses pembelajaran dan pembelajaran lebih efektif.*

Kata kunci: *Bahasa Arab, Pandemik, Pembelajaran dalam Talian, Universiti*

Pendahuluan

Isu pembelajaran dan pengajaran (P&P) bahasa asing khususnya bahasa Arab sentiasa diketengahkan dari masa ke masa selari dengan perubahan corak pendekatan P&P disebabkan tuntutan semasa. Bukan sahaja di luar negara yang menghadapi perubahan dari segi pendekatan pembelajaran secara fizikal kepada pembelajaran berasaskan dalam talian (Maqableh & Alia 2020; Al-Lily et al., 2020), Malaysia turut tidak berkecuali. Sebagai contoh, sejak pandemik COVID-19 yang melanda secara global pada 2019 dan mula menjengah Malaysia pada 2020 sehingga kini, terdapat pelbagai saranan dan pendekatan dilaksanakan bagi menyesuaikan suasana semasa dan pembelajaran dalam kalangan pelajar di Malaysia termasuk pelajar peringkat pengajian tinggi.

Universiti Pertahanan Nasional Malaysia atau UPNM turut melalui fasa peralihan disebabkan berlakunya perubahan pendekatan dalam menyampaikan pengajaran kepada pelajar dengan memanfaatkan teknologi digital atau internet melalui P&P secara dalam talian. Terdapat kursus-kursus yang terlibat dan tidak dapat dilaksanakan secara fizikal antaranya ialah kursus-kursus bahasa asing termasuk kursus Bahasa Arab (sebagai bahasa asing) I dan II.

Terdapat pelbagai kursus bahasa asing yang ditawarkan di UPNM. Kursus-kursus bahasa asing yang ditawarkan di UPNM ialah di bawah kursus teras universiti terdiri daripada 1 jam kredit bagi setiap semester. Lima kursus bahasa asing yang ditawarkan iaitu Arab, Mandarin, Perancis, Rusia dan Sepanyol. Setiap pelajar perlu mengambil satu set bahasa asing daripada lima set tersebut iaitu dua tahap bagi setiap bahasa yang dipilih sebagai contoh sekiranya mengambil Bahasa Arab (I), pelajar perlu lulus kursus tersebut dan menyelesaikan Bahasa Arab (II) pula. Bagi kursus Bahasa Arab, objektif kursus tersebut ialah memperkenalkan kepada pelajar berkenaan bahasa Arab dan menyediakan mereka dengan kemahiran bahasa yang penting untuk membolehkan mereka mendengar, bertutur, membaca dan menulis dengan betul dalam bahasa Arab. Pelajar akan berupaya berkomunikasi berkaitan perbualan harian secara ringkas dan dalam situasi-situasi terpilih. Sementara Bahasa Arab (II) pula ditawarkan kepada pelajar yang lulus Bahasa Arab (I) yang memfokuskan kepada pengetahuan budaya Arab di samping memperkasakan sebutan melalui teks Arab dan juga aktiviti berkaitan. (Buku Panduan Akademik Sarjana Muda Sains Sosial (Bahasa dan Komunikasi Silang Budaya), 2020).

Kursus Bahasa Arab (I) dan Bahasa Arab (II) dilaksanakan secara bersemuka sebelum berlakunya penularan COVID-19 di Malaysia. Namun, rentetan arahan melaksanakan pembelajaran dan pengajaran secara dalam talian daripada pihak UPNM, peralihan pengajaran biasa yang diamalkan secara bersemuka atau fizikal berubah kepada memanfaatkan penggunaan sumber yang dapat digunakan iaitu teknologi dan penggunaan internet. Peralihan amalan pembelajaran dan pengajaran yang sebelum ini dilaksanakan secara fizikal, menjadi cetusan kepada para pengajar supaya melihat dan memahami kaedah terbaik dan cabaran yang dihadapi pelajar bagi memastikan pelaksanaan pengajaran pada masa akan datang akan dapat diperbaiki dan ditambahbaik. Justeru, kajian ini dilaksanakan untuk menyelidik penerimaan pelajar terhadap pembelajaran secara dalam talian serta cabaran yang dihadapi pelajar dalam proses pembelajaran tersebut.

Peralihan Bentuk Pengajaran Dan Pembelajaran Secara Bersemuka Kepada Dalam Talian Ketika Pandemik COVID-19

Pandemik COVID-19 telah menjadikan suasana pembelajaran beralih kepada pembelajaran dalam talian. Sehingga kini, terdapat pelbagai kajian berkaitan dilaksanakan. Al-Lily et al. (2020) menggariskan beberapa isu kesediaan pendidikan dalam konteks pandemik COVID-19 antaranya berkenaan kesediaan orang Arab khususnya mendepani penerimaan mereka dalam pendidikan dalam talian atau jarak jauh dan pembelian secara dalam talian memandangkan budaya Arab agak berbeza jika dibandingkan dengan konteks bukan Arab yang mungkin lebih bersedia dari segi digital. Sebagai contoh, pembelajaran di rumah boleh menyebabkan permasalahan seperti tekanan berkaitan pandemik, kebimbangan, kemurungan, keganasan rumah tangga, perceraian dan kehamilan, menghalang pelajar dan guru daripada belajar dan mengajar.

Seterusnya, Al-Lily et al. (2020) melihat aspek nilai budaya Arab yang sangat dekat dari hubungan sosial berkemungkinan membawa kepada penolakan konsep jarak jauh ini. Nilai tersebut dimanifestasikan melalui cara Arab menghargai individu lain antaranya dengan berjabat tangan, mengucup pipi ke pipi, hidung ke hidung dan memegang tangan rakan tanda persahabatan, pelukan sosial, majlis keraian, ziarah kekeluargaan dan aspek lain yang dikaitkan dengan betapa rapatnya sesebuah masyarakat Arab. Semua kebiasaan yang wujud dalam masyarakat sebelum ini telah berjaya hampir dengan mudah mengalahkan budaya Arab semalaman dan hanya dikongsi melalui teknologi.

Sementara itu, Al-Lily et al. (2020) menegaskan bahawa negara yang menggantikan sistem bersemuka dengan pembelajaran jarak jauh melalui dalam talian perlu mengambil kira beberapa perkara seperti kesediaan dan pelaksanaan menyeluruh secara terpaksa. Kajian Alhawsawi dan Jawhar (2021) menunjukkan bahawa sokongan daripada staf Teknologi Maklumat (IT), ahli teknologi dalam kalangan pendidik mempunyai peranan penting dalam membentuk suasana pembelajaran dalam talian yang sempurna yang mana tenaga pengajar dapat menerima atau berunding dengan mereka berkaitan isu IT. Pada masa yang sama, Hamat dan Mahlan (2020) turut menekankan penyelesaian terbaik dalam situasi pandemik ialah pembelajaran maya yang turut merujuk kepada pembelajaran dalam talian selaras dengan saranan kerajaan Malaysia. Perubahan corak P&P yang diamalkan sebelum ini berubah bertitik tolak kepada kemelut pandemik yang berlaku menjadikan pembelajaran perlu bersifat fleksi, menggunakan teknologi semasa dan mencapai hasil pembelajaran yang ditentukan.

Polisi sesebuah institusi turut memastikan kelancaran proses P&P. Alhawsawi dan Jawhar (2021) mencadangkan bahawa aspek pedagogi sesebuah institusi dapat diubahsuai dan dirunding apabila sesuatu polisi diperkenalkan. Polisi sangat penting dalam mencorak dan membentuk semula jangkaan tenaga pengajar dan praktis mereka apabila beberapa aspek dipenuhi iaitu infrastruktur IT yang baik, sokongan teknologi dan latihan berterusan. Justeru, polisi dan persekitaran menjadi asas kepada perubahan yang ingin dilaksanakan khususnya apabila rundingan berkait dengan kepercayaan dalam pelaksanaan sesuatu pendekatan pedagogi.

Pembelajaran Secara Dalam Talian Ketika Pandemik Covid-19 Dan Kesannya Terhadap Pelbagai Pihak

Proses P&P secara dalam talian telah bermula lebih awal iaitu jika melihat kepada penyelidikan-penyelidikan berkaitan pembelajaran dalam talian, terdapat banyak kajian telah dilaksanakan lebih dari satu dasawarsa. Ini bermakna, pembelajaran dalam talian bukanlah sesuatu yang baharu. Namun, apa yang menarik ialah, pembelajaran yang dilaksanakan dalam talian ketika pandemik COVID-19 dalam konteks Malaysia, bersifat hampir menyeluruh tidak seperti mana kajian-kajian yang ditumpukan sebelum ini hanya menggunakan platform secara dalam talian atau bersifat maya sebagai kaedah tambahan atau sampingan dalam pengajian yang asasnya ialah secara fizikal iaitu sebelum berlakunya penularan COVID-19. Situasi pandemik telah menjadikan teknologi sesuatu yang penting khususnya penggunaan internet menerusi Microsoft Teams, Zoom, Webex dan aplikasi seperti WhatsApp atau Telegram turut digunakan sebagai alternatif kepada proses P&P sebelum ini yang bersifat fizikal.

Terdapat beberapa kesan rentetan pelaksanaan pembelajaran secara dalam talian. Kajian Maqableh dan Alia (2021) menilai kesan peralihan pembelajaran tradisional kepada pembelajaran dalam talian semasa pandemik COVID-19 ke atas pelajar prasiswazah di Universiti Jordan, Jordan dengan menumpukan kepada aspek penilaian pembelajaran dalam talian, kepuasan pelajar dan aspek positif dan negatif menggunakan kaedah pembelajaran tersebut. Kajian tinjauan tersebut mendapati bahawa terdapat permasalahan yang dihadapi pelajar antaranya ialah aspek teknologi, kesihatan mental, pengurusan masa dan menyeimbangkan antara kehidupan harian dan pendidikan, fokus berkurang, capaian internet dan kurang sokongan. Berdasarkan kajian tersebut, lebih satu pertiga daripada responden kajian tidak berpuas hati dengan pengalaman pembelajaran secara dalam talian sekalipun telah melalui tiga semester. Melalui kajian lanjut menggunakan teknik kumpulan fokus, kajian mendapati bahawa pelajar tidak berpuas hati berdasarkan pelbagai faktor seperti gangguan dan fokus berkurangan, isu psikologi dan isu pengurusan. Sekalipun begitu, terdapat aspek positif

yang diperoleh melalui pembelajaran dalam talian iaitu pelajar sedar bahawa pembelajaran dalam talian adalah efektif untuk mengurangkan kos dan menjimatkan masa, rasa selamat kerana dapat mengelakkan penularan COVID-19, rasa lebih selesa dan meningkatkan penglibatan dalam kelas. Sementara aspek negatif merujuk kepada bebanan tugas bertambah berbanding pembelajaran secara tradisional atau bersemuka.

Pandemik COVID-19 ketika ini menjadikan masa yang sukar kepada mereka yang kurang cakna dengan pembelajaran dalam talian berbanding mereka yang berkemampuan untuk menyampaikan pengajaran pada masa-masa krisis seperti penjarakan fizikal. Namun, hubaya-hubaya pembelajaran dalam talian menjadi alternatif kepada pembelajaran konvensional untuk menghadapi implikasi yang teruk untuk sekolah dan persekitaran pembelajaran secara keseluruhan (Jomezai et al., 2021). Penggunaan platform bersesuaian dalam pembelajaran ketika pandemik COVID-19 dapat membantu melancarkan proses P&P. Contohnya, Microsoft Teams menjadi antara satu platform dalam pembelajaran atas talian. Rodriguez-Segura et al. (2020) menjelaskan bahawa ciri-ciri yang terdapat dalam Microsoft Teams itu sendiri memudahkan pengguna atau *user friendly* selain mewujudkan persekitaran pembelajaran yang memuaskan bagi pelajar dan pensyarah.

Kehadiran pandemik COVID-19 turut memberi kesan positif kepada pelbagai pihak. Aliah Phang (2020) mendapati situasi pandemik ini mengasah kemahiran pelajar universiti supaya lebih bersedia untuk berhadapan dengan alam pekerjaan. Hal ini dilihat pelajar perlu bijak menyusun jadual sendiri dari segi jadual pembelajaran dan juga jadual waktu tugas secara berkumpulan (Hairun Najuwah et.al, 2020). Selain itu, jika merujuk khusus kepada pelajar yang mengambil kursus Bahasa Arab pula, mereka akan lebih kreatif mengakses internet dengan mencari bahan tambahan dalam pembelajaran bahasa supaya dapat maklumat baharu dan memperolehi kefahaman sesuatu topik yang dipelajari (Hairun Najuwah et.al, 2020). Pada masa yang sama, Phang (2020) turut menekankan kepentingan kesediaan pelajar melalui persediaan awal sebelum sesi pembelajaran bermula dengan mencari bahan bacaan baharu. Situasi ini menjadi sebahagian sisi positif yang perlu diambil kira oleh pelajar.

Peranan Dan Usaha Pelbagai Pihak Dalam Mendepani Pembelajaran Secara Dalam Talian Sebagai Kebiasaan Baharu

Jika menyorot kembali permulaan pandemik di Malaysia, mantan Perdana Menteri Malaysia, Tan Si Muhyiddin Yassin telah mengumumkan perintah kawalan pergerakan (PKP) disebabkan penularan virus COVID-19 di Malaysia di bawah Akta Pencegahan dan Kawalan Penyakit Berjangkit 1988 dan Akta Polis 1967 pada 18 Mac 2020 sehingga 31 Mac 2020 (Utusan Borneo, 2020). Rentetan daripada itu terdapat beberapa fasa PKP seperti 25 Mac 2020 sehingga 14 April 2020 memandangkan terdapat peningkatan kes positif COVID-19 di Malaysia. Sekali lagi pada 10 April 2020 sehingga 28 April 2020, disusuli pengumuman pelanjutan seterusnya dari 23 April 2020 sehingga 12 Mei. Sehingga kini PKP masih dilaksanakan namun dalam fasa berbeza iaitu mengikut kawasan terjejas dengan sekatan yang dilaksanakan sama ada PKP atau PKP diperketatkan (PKPD) atau PKP bersyarat (PKPB). (Wilayahku, 2021).

Berdasarkan PKP yang dilaksanakan di Malaysia, lebih daripada 12 bulan pelajar di Malaysia khususnya di UPNM didedahkan dengan pembelajaran secara dalam talian disebabkan kekangan pembukaan kelas secara fizikal untuk mengelakkan penularan COVID-19. Pembelajaran secara dalam talian telah wujud lebih awal lagi, namun pelaksanaan hampir menyeluruh dalam pembelajaran di peringkat UPNM menjadikannya satu senario yang

membuka peluang penyelidikan untuk menyelidik penerimaan pelajar terhadap pembelajaran secara dalam talian serta cabaran yang dihadapi pelajar dalam proses pembelajaran tersebut.

Usaha meningkatkan kualiti pembelajaran dalam talian seperti e-pembelajaran umpamanya serta faktor-faktor yang dapat meningkatkan usaha tersebut perlu dilaksanakan memandangkan tanpa usaha sebegini, dikhuatiri tahap pengetahuan pelajar akan berkurang tambahan pula kaedah ini akan terus dilaksanakan disebabkan COVID-19 (Yekefallah, 2021). Peranan pelajar sangat penting dalam menjayakan proses P&P ketika pandemik ini. Antaranya, Baber, (2021) menekankan bahawa ciri-ciri seseorang pelajar itu sendiri didapati penting untuk menerima e-pembelajaran semasa situasi pandemik. Mereka perlu bermotivasi untuk mengambil bahagian dan bekerjasama dalam perbincangan.

Penyesuaian pembelajaran ketika era pandemik menjadi kebiasaan baharu yang perlu dititikberatkan. Pembelajaran dalam talian ialah kaedah yang memupuk kemahiran pembelajaran sepanjang hayat memandangkan terdapat pelbagai kemahiran yang perlu digunakan termasuk kemahiran mencari maklumat, bahan yang dipelajari, berdikari, membuat refleksi, perlu bermotivasi dan melaksanakan pentaksiran sendiri (Hamat & Mahlan, 2020).

Isu-Isu Berkaitan Pelaksanaan Pembelajaran Secara Dalam Talian Ketika Pandemik Covid-19 Dan Peranan Pelajar

Terdapat isu-isu yang ditempuhi oleh pelajar dalam mendepani pembelajaran dalam talian sebagai pengamalan baharu. Paling ketara, pengajaran atas talian menggunakan internet sepenuhnya. Hairun Najuwah et.al (2020) menekankan isu utama yang perlu diberi perhatian adalah capaian internet. Faktor perisian terkini turut memainkan peranan penting bagi membantu kelancaran pengajaran dan pembelajaran secara dalam talian. Kajian tersebut mendapati bahawa perisian terkini perlu dimiliki oleh kedua-dua belah pihak pelajar dan tenaga pengajar agar mudah untuk mengakses proses pembelajaran dalam talian. Bayaran tambahan turut dilakukan oleh pelajar sekiranya perlu menaik taraf kelajuan internet. Bagi pelajar yang kurang berkemampuan agak menyukarkan mereka untuk membeli kemudahan akses internet ini. Adnan et.al (2020) turut berpendapat, penggunaan internet menyebabkan pelajar yang kurang berkemampuan terkesan kerana isu kos untuk membeli data internet menjadi faktor utama dan faktor kekangan kewangan.

Terdapat cabaran lain dihadapi pelajar. Sebahagian pelajar memilih untuk pulang ke asrama kerana menghadapi kesukaran capaian internet di kampung halaman (Hairun Najuwah et.al, 2020). Keizinan oleh pihak Kementerian Pengajian Tinggi yang memberi peluang kepada pelajar yang tidak mempunyai akses pulang ke kampus memberikan pelajar kelegaan dan mengurangkan tekanan terhadap masalah capaian internet di kampung halaman. Walaupun beberapa masalah dihadapi pelajar tetapi kesungguhan pelajar untuk mengikuti sesi pembelajaran dalam talian dilihat sangat memberangsangkan.

Faktor suasana pembelajaran juga memberi kesan dalam pengajaran dan pembelajaran dalam talian (Hairun Najuwah et.al, 2020). Sebelum PKP dilaksanakan, proses pembelajaran para pelajar di dalam kampus bersama rakan-rakan dan pembelajaran secara bersemuka dan boleh berinteraksi terus kepada pensyarah. Mohamad Idham (2020) menyatakan sesi pembelajaran tidak boleh ditangguhkan dan perlu diteruskan secara dalam talian supaya pelajar tidak ketinggalan dengan silibus pembelajaran. Namun apabila PKP diumumkan, situasi tersebut memberi kesan kepada suasana pembelajaran daripada belajar bersama kawan kepada belajar secara individu. Selain itu, suasana pembelajaran dirumah tidak begitu kondusif kerana terdapat gangguan rutin sebagai seorang pelajar IPT (Siti Azura et al. 2021). Suasana pembelajaran di rumah turut menyebabkan pelajar perlu melakukan pelbagai kerja dalam satu

masa (Antin et.al, 2018) contohnya pelajar perlu membantu keluarga dan dalam masa yang sama sesi pembelajaran perlu dihadiri. Hal ini menyebabkan pelajar tidak fokus kepada sesi pembelajaran dalam talian.

Berdasarkan perbincangan di atas, terdapat beberapa perkara perlu diambil kira apabila menyelidik berkaitan pembelajaran dalam talian khususnya ketika pandemik ini memandangkan pilihan masih terhad kepada bukan secara fizikal.

Metodologi Kajian

Kajian ini ialah kajian pelbagai kes yang menggunakan kaedah temu bual mendalam separa berstruktur. Temu bual telah dilaksanakan dengan menggunakan platform maya dan direkod, seterusnya audio ditranskripsikan secara verbatim. Kajian ini melibatkan pelajar dari pelbagai latar belakang jurusan yang mempelajari bahasa asing (Arab II) sebagai subjek wajib universiti. Para peserta kajian telah selesai mengambil kursus bahasa Arab (I) dan ketika kajian ini dilaksanakan, mereka telah selesai minggu ke-14 kuliah bagi kursus Bahasa Arab (II) semester II sesi pengajian 2020/2021. Hasil kajian ini dianalisis secara tematik berdasarkan data tepu yang diperolehi daripada dua puluh satu orang peserta kajian. Tema yang dikemukakan adalah berdasarkan kepada data yang dikodkan mengikut isu kajian iaitu cabaran pembelajaran Bahasa Arab ketika situasi pandemik COVID-19 dengan mengambil kira pandangan Saldana (2011) iaitu menerusi aktiviti pengekodan diikuti dengan pembinaan kategori dan seterusnya pembinaan tema. Selain itu, konseptualisasi yang diperolehi menerusi tatacara pengekodan dengan menggunakan perkataan sebenar daripada peserta kajian turut dilaksanakan (Strauss, A. & Corbin, 1998).

Dapatan Kajian

Berdasarkan kajian ini, terdapat dua persoalan kajian sebagaimana berikut dan dikemukakan bersama dapatan kajian dan perbincangan.

Soalan Kajian I. Bagaimanakah penerimaan pelajar terhadap pembelajaran secara dalam talian?

Terdapat pelajar yang pada mulanya teruja untuk mempelajari bahasa Arab selepas memilih bahasa Arab sebagai bahasa asing, namun berasa rugi kerana pembelajaran dilaksanakan secara dalam talian. Pelajar kemudiannya membiasakan diri dengan menggunakan platform Microsoft Teams, bahkan mula membiasakan diri dengan apps yang membantu kepada pembelajaran secara dalam talian. Jika merujuk kepada penerimaan pelajar, mereka mengemukakan beberapa isu iaitu berkenaan penerimaan peralihan bentuk pengajaran dan pembelajaran secara dalam talian disebabkan pandemik COVID-19 dan kesan pembelajaran secara dalam talian terhadap mereka sebagai pelajar.

Bentuk Penerimaan Pelajar Terhadap Peralihan Bentuk Pengajaran dan Pembelajaran Fizikal kepada Pembelajaran dalam Talian

Keseluruhannya pelajar mengakui bahawa mereka menerima perubahan amalan pengajaran dan pembelajaran dan lama kelamaan membantu mereka dalam pembelajaran. Peserta dalam kajian ini mengakui bahawa mereka tidak mempunyai pilihan untuk tidak memilih pembelajaran secara dalam talian. Namun, sekiranya diberi pilihan, mereka lebih selesa mempelajari bahasa Arab secara bersemuka.

Kesan Peralihan Bentuk Pengajaran Dan Pembelajaran Terhadap Pelajar

Pelajar turut mengemukakan kesan peralihan bentuk pengajaran dan pembelajaran terhadap diri mereka.

a. terganggu

Ketika semester I, mereka merasakan bahawa proses pembelajaran banyak terganggu disebabkan capaian internet yang tidak memuaskan. Justeru, pelajar merujuk kepada rakaman Microsoft Team yang disediakan oleh tenaga pengajar.

b. boleh diakses apabila diperlukan

Sisi positif ialah mereka dapat merujuk rakaman mengikut masa yang mereka perlukan dan inginkan.

c. bahan pembelajaran lebih meluas

Pada masa yang sama mereka merasakan bahan pembelajaran ketika pembelajaran dalam talian adalah meluas dan banyak dapat dimanfaatkan.

d. kekok

Berbanding secara bersemuka, terdapat pelajar yang berasa kekok untuk berkomunikasi dalam kelas secara dalam talian. P5 antaranya menyebut: "...kekok sebab susah untuk bercakap berbanding bersemuka, kemudian ok, biasakan diri".

e. menjimatkan kos

Menariknya terdapat pelajar berpandangan bahawa pembelajaran secara dalam talian dapat menjimatkan kos penggunaan kertas dan memudahkan pelajar dan pensyarah. Namun, terdapat pula pelajar yang lebih selesa mempelajari sesuatu kursus dengan merujuk kepada bahan bercetak.

f. perlu lebih berdikari

Pelajar perlu lebih berdikari dalam pembelajaran kerana tugas yang diberikan memerlukan pelajar mencari bahan-bahan secara dalam talian

Soalan Kajian II. Apakah cabaran yang dihadapi pelajar dalam proses pembelajaran tersebut?

Terdapat pelbagai cabaran yang dihadapi oleh pelajar dalam kajian ini sepanjang pembelajaran bahasa Arab sebagai bahasa asing ketika mereka berada di semester I dan II. Cabaran utama ialah capaian internet sama ada ketika berada di rumah atau universiti. Namun, cabaran tersebut telah diatasi dari masa ke masa dengan penyediaan capaian internet oleh pihak universiti atau pelajar sendiri menggunakan data internet percuma atau data yang dibeli. Cabaran yang diperoleh bukan sahaja kerana disebabkan faktor pembelajaran secara dalam talian, malah bertambah sukar apabila kursus yang dipelajari ialah kursus bahasa Arab sebagai bahasa asing. Berikut ialah isu-isu utama cabaran pelajar sepanjang mempelajari bahasa Arab ketika situasi pandemik COVID-19.

Fasiliti

Selanjutnya kekangan fasiliti yang mana ketiadaan capaian internet, capaian internet tidak baik, terkeluar kelas menyebabkan pada mulanya pelajar memahami kursus yang sedang dipelajari namun, apabila pelajar masuk semula ke kelas setelah mendapat kembali capaian internet, mereka telah ketinggalan. Selain fasiliti capaian internet, cabaran yang turut dihadapi pelajar dalam kajian ini ialah terdapat pelajar yang berasa tidak selesa kerana tiada tempat/ruang khas belajar serta terpaksa bersila ketika pembelajaran dari rumah berbanding jika di universiti (kelas yang selesa).

a. Capaian internet

Dari segi fasiliti pula pelajar masih menegaskan bahawa tiada capaian internet atau capaian internet tidak baik sebagai antara cabaran utama dalam pembelajaran bahasa Arab ketika pandemik COVID-19. P20 contohnya menyebut: “First sebab kita belajar melalui online, sebab saya tinggal di Sabah, cabaran saya yang pertama sekali adalah dengan internet, dia buat saya susah nak cari maklumat”.

b. Ruang belajar

Selain itu, kekangan dari segi fasiliti ialah apabila tiada tempat atau ruang khas belajar sekiranya belajar dari rumah berbanding di universiti.

Pengurusan masa

Berdasarkan kajian ini juga, pelajar mendapati bahawa pengurusan masa menjadi suatu cabaran kerana terdapat tugas-tugas dengan masa serahan yang perlu diselesaikan sedangkan membaca artikel bahasa Arab mengambil masa.

Kurang pengetahuan dan penggunaan teknologi

Pelajar dalam kajian ini turut merasakan bahawa cabaran yang dialami ialah mereka perlu mempunyai pengetahuan dan penggunaan teknologi. Contohnya, pelajar perlu merujuk YouTube untuk menentukan bahawa tulisan Arab dapat dimasukkan. Tambahan pula, cabaran menyesuaikan situasi menjawab peperiksaan dalam talian termasuk memerlukan pelajar memasukkan tulisan Arab. Selain itu, terdapat pelajar yang menggunakan apps dalam google play samada melalui Android atau iPhone bagi pencarian maklumat baharu.

Di sebalik cabaran yang wujud, peranan pelajar dalam mengatasi cabaran tersebut sangat membantu mereka dalam pembelajaran bahasa Arab.

Memberi tumpuan dengan tidur awal pada waktu malam

Pelajar turut berpandangan bahawa tidur awal pada waktu malam dapat membantu pelajar bersedia awal untuk menyertai sesi pembelajaran. Seterusnya dapat membantu pelajar memberikan tumpuan semasa sesi pembelajaran secara atas talian. Semasa proses pengajaran berlangsung, terdapat pelajar yang cuba untuk hilangkan rasa mengantuk dalam kelas dengan cara, makan atau mengunyah sesuatu.

Elakkan mengganggu rakan dan belajar bersama mereka supaya fokus

Selain itu, terdapat cabaran yang perlu dihadapi oleh pelajar, contohnya dalam kajian ini, pelajar cuba mengelakkan gangguan daripada kawan-kawan agar dapat memberikan tumpuan kepada proses pembelajaran.

Pendekatan-pendekatan lain

Selain pendekatan di atas, peserta kajian turut mencari penyelesaian melalui bantuan rakan, **merujuk nota, mempertingkatkan penulisan melalui tulisan dan percakapan serta cuba membaca penulisan Arab** dengan meluaskan pencarian bahan bacaan, samada dalam Google, kamus atau mencatat perbualan yang sudah dipelajari iaitu al-hiwar untuk dijadikan sebagai rujukan kepada pelajar. Pendekatan seterusnya ialah mencatat perbualan yang sudah dipelajari iaitu al-hiwar untuk dijadikan sebagai rujukan. Mulakan dengan perbualan yang mudah, dengan berkaitan kehidupan. Peserta kajian juga mengakui perlu bijak membahagikan masa.

Sikap positif pelajar untuk menyesuaikan diri

Menariknya, terdapat peserta yang merasakan bahawa tiada cabaran langsung dalam mempelajari bahasa Arab sekalipun ketika suasana pandemik kerana dapat menyesuaikan diri. Selain itu terdapat pelajar dalam kajian ini yang merasakan tiada cabaran yang dihadapi kerana mengakui bahawa setiap persoalan dapat dicari di internet.

Menghafal kosa kata bahasa arab melalui kaedah-kaedah khusus

Pelajar turut berusaha untuk menghafal kosa kata baharu dalam bahasa Arab. Beberapa kaedah yang dipraktikkan oleh pelajar dalam kajian ini antaranya pelajar mencari makna sama ada melalui Google, mencari makna daripada kamus, menggunakan buku mutaradifat dan melalui buku mudadat. Terdapat pelajar yang menggunakan kaedah menulis kosa kata, menghafal kosa kata dan mengulang baca kosa kata sebanyak 10kali sehingga kosa kata BA tersebut mereka hafal.

Atasi masalah capaian internet melalui alternatif

Antara alternatif yang dilaksanakan pelajar bagi mengatasi masalah capaian internet secara langsung, pelajar dalam kajian ini merujuk rakaman, mencari kawasan capaian yang baik, menggunakan data sendiri, menggunakan laptop rakan, atasi dengan pasang wifi jika ada masalah sampai terkeluar talian, minta Bantuan kawan bahagian yang ketinggalan. Manakala, berkaitan masalah capaian internet yang kurang baik, pelajar dalam kajian ini mengambil pendekatan untuk merujuk semula rakaman di Microsoft Teams. Contohnya P19 berkata: "...kalau belajar online Ms Teams lagi baik dari yang lain. Ms teams boleh record time sesi kelas tu. Dia ada features tu. So students boleh tengok balik recording tu...".

Menjawab soalan pensyarah

Selain cabaran, pelajar turut mengemukakan kaedah mereka mengatasi cabaran yang dihadapi tersebut. Sebagai contoh, dalam kajian ini, terdapat pelajar yang mengakui bahawa pelajar yang namanya dipanggil pensyarah untuk menjawab soalan, sebenarnya membantu mempertingkatkan bahasa Arab pelajar walaupun pelajar tersebut tidak mahir. Sebaliknya, panggilan tersebut berkesan untuk mempertingkatkan soft skill pelajar, mempertingkatkan pertuturan bahasa Arab kerana bahasa Arab bukan mudah jika tiada asas yang baik. Selanjutnya pelajar menghubungi pensyarah secara peribadi-Whatsapp untuk bertanya lanjut kepada pensyarah selain merujuk kawan, YouTube, dan nota untuk lebih faham.

Mencari suasana pembelajaran yang lebih selesa

Terdapat pelajar yang mengambil pendekatan keluar dari rumah kerana ingin mengelakkan daripada diganggu adik beradik dan sekiranya ibu memohon bantuan ketika sesi pembelajaran sedang berjalan.

Perbincangan

Berdasarkan dapatan kajian, kesediaan menerima peralihan pembelajaran dari bersemuka kepada dalam talian adalah berasaskan kepada tiada pilihan lain dalam situasi sukar ini. Pelajar ketika semester I kelihatan cuba memahami perubahan yang berlaku dan mula menyesuaikan diri ketika semester II kerana telah melalui situasi yang sama dalam semester sebelumnya. Kesediaan merupakan aspek penting dalam memastikan kejayaan P&P dalam talian secara menyeluruh (Al-Lily et al.,2020) apatah lagi apabila melibatkan pelajar yang tidak cekap menggunakan teknologi maklumat sebelum berlakunya pandemik COVID-19 (Jogezai et al., 2021). Kajian ini menunjukkan para pelajar selesa menggunakan Microsoft Teams sebagai antara platform pembelajaran yang membantu mereka mempelajari bahasa Arab. Rodriguez-Segura et al. (2020) turut menekankan kelebihan ciri-ciri yang terdapat dalam Microsoft Teams itu sendiri kerana memberi suasana P&P yang mudah bagi tenaga pengajar dan pelajar sendiri kerana mudah digunakan. Kesan peralihan bentuk pengajaran dan pembelajaran terhadap pelajar dapat dilihat dalam kajian ini apabila pelajar memperincikan beberapa kesan rentetan pembelajaran secara dalam talian ketika pandemik COVID-19. Pelajar merasa terganggu disebabkan capaian internet tidak memuaskan ketika semester I namun, di sebalik kekangan tersebut mereka berpeluang melihat sesi kuliah secara berulang kerana adanya rakaman kuliah

pensyarah. Mereka memanfaatkan teknologi dengan mencari bahan pembelajaran sebanyak mungkin melalui platform seperti YouTube dan Instagram selain merujuk sama ada kamus secara dalam talian ataupun laman sesawang yang membantu pembelajaran bahasa Arab.

Menariknya terdapat pelajar yang melihat situasi pembelajaran dalam talian memberi kesan positif iaitu menjimatkan kos sementara itu terdapat pelajar yang masih memilih mempelajari bahasa Arab dengan merujuk bahan bercetak kerana lebih selesa. Pelajar menjadi lebih berdikari demi menyiapkan tugas yang diberikan. Sikap berdikari ini memacu kepada pembelajaran secara sendiri yang memanifestasikan pembelajaran sepanjang hayat (Hamat & Mahlan, 2020).

Kajian ini seterusnya memperlihatkan bahawa pelajar mencuba untuk menambahbaik pengetahuan berkaitan teknologi supaya dapat dimanfaatkan dalam pembelajaran bahasa selain itu kualiti data internet turut diambil berat dengan mempersiapkan data yang mencukupi sekiranya mampu sementara bagi yang tidak berkemampuan mereka menggunakan capaian internet yang disediakan oleh pihak universiti, dan ini menjadi kekangan bagi pelajar yang berada di rumah khususnya yang tidak mendapat capaian internet yang sempurna. Aspek ini selaras dengan saranan Yekefallah et al. (2021) yang melihat bahawa pelajar mempunyai peranan yang penting dalam menjayakan sesi P&P termasuk memastikan kualiti pembelajaran. Walau bagaimanapun, sekiranya mereka tidak mampu berbuat demikian, alternatif lain perlu diambil. Contohnya, menggunakan Whatsapp atau Telegram untuk mendapatkan maklumat daripada tenaga pengajar dan rakan-rakan kerana data internet yang diperlukan adalah lebih kecil.

Dapatan kajian ini turut menunjukkan bahawa pelajar mengambil banyak inisiatif bagi menjayakan proses P&P Bahasa Arab dan antara faktor yang menonjol ialah ciri-ciri individu pelajar yang mempengaruhi tingkah laku, sebagaimana yang turut ditonjolkan dalam kajian Baber (2021). Di sebalik kepelbagaian latar belakang pelajar, dari jurusan yang berbeza dan tempoh pengalaman pembelajaran yang berbeza, pandangan mereka hampir sama dari konteks tujuan pembelajaran bahasa Arab sebagai bahasa asing sama ada untuk tujuan agama, ibadah, minat mahupun faktor persekitaran dan sendiri. Usaha yang ditonjolkan pelajar sama ada mempunyai asas sejak sekolah rendah atau sekolah rendah sahaja tetap dibanggakan kerana memberi komitmen yang sama seperti pelajar yang mempunyai asas yang lebih iaitu mereka yang mempelajari peringkat sekolah menengah.

Kesimpulan

Ringkasnya, kajian ini mendapati bahawa terdapat pelbagai perincian di sebalik aspek penerimaan, kesan dan cabaran yang dilalui pelajar yang mempelajari bahasa Arab sebagai bahasa asing peringkat universiti. Kajian ini mempunyai limitasi kerana peserta kajian khusus kepada pelajar UPM. Walaupun begitu, kajian ini melihat bahawa temu bual yang dilaksanakan membongkar perincian yang lebih spesifik dan mendalam berhubung isu yang dikaji kerana para penyelidik berpeluang menggunakan kaedah *probe* dan *prompt* yang biasa digunakan dalam kaedah temu bual mendalam separa berstruktur berbanding menggunakan kaedah tinjauan. Sedikit sebanyak, sekalipun tidak dapat digeneralisasikan, gambaran yang diperoleh berkenaan isu-isu yang dibangkitkan pelajar dalam era pembelajaran bahasa Arab secara dalam talian dapat dimanfaatkan oleh tenaga pengajar dan pelajar dari konteks isu-isu sama yang mungkin dihadapi oleh institusi lain. Kajian selanjutnya perlu dilaksanakan dengan melihat kepada pendekatan lebih terperinci yang dilaksanakan oleh institusi dari masa ke masa untuk memastikan proses P&P berjalan dengan efektif dan membina motivasi kesemua pihak bagi menjayakan proses tersebut. Melalui kajian ini terdapat pelbagai aspek yang perlu dilihat

kembali oleh pelajar. Situasi pandemik COVID-19 masih tidak menampakkan akan terus hilang segera dan bagi Malaysia kita telah berada di fasa endemik. Namun, di sebalik krisis yang berlaku sebenarnya memberi peralihan baharu kepada semua pihak untuk menyesuaikan diri di samping meneroka dengan lebih banyak berkenaan teknologi supaya tidak ketinggalan. Kebiasaan ini dapat membantu membentuk proses P&P secara hibrid pada masa terdekat sekiranya dengan menggunakan kedua-dua kaedah fizikal dan dalam talian kerana kedua-dua kaedah ini mempunyai kelebihan yang tersendiri di sebalik kekurangan yang turut ada.

RUJUKAN

- Alhawsawi, S., & Jawhar, S. S. (2021). Negotiating pedagogical positions in higher education during COVID-19 pandemic: teacher's narratives. *Heliyon*, 7(6), e07158. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e07158>
- Adnan, M., & Anwar, K. (2020). Online Learning amid the COVID-19 Pandemic: Students' Perspectives. *Journal of Pedagogical Sociology and Psychology*, 2(1), 45-51.
- Antin, A. & Kiflee, N. (2018). Pengaruh beban tugas dan motivasi terhadap keefisienan kerja guru sekolah menengah di Sabah. *Malaysian Journal of Social Sciences and Humanities (MJSSH)*, Volume 3, Issue 2, 77 – 84.
- Al Lily, A. E., Ismail, A. F., Abunasser, F. M., & Alhajhoj Alqahtani, R. H. (2020). Distance education as a response to pandemics: Coronavirus and Arab culture. *Technology in Society*, 63(July), 101317. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2020.101317>
- Baber, H. (2021). Modelling the acceptance of e-learning during the pandemic of COVID-19-A study of South Korea. *International Journal of Management Education*, 19(2), 100503. <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2021.100503>
- Buku Panduan Akademik Sarjana Muda Sains Sosial (Bahasa dan Komunikasi Silang Budaya). (2020). Pusat Bahasa. Kuala Lumpur: Universiti Pertahanan Nasional Malaysia.
- Hairun Najuwah Jamali, Wazzainab Ismail, Ku fatahiyah Ku Azizan, Awatif Abdul Rahman, (2020), Pengajaran dan Pembelajaran Bahasa Arab Dalam Talian Ketika PKPP: Pengalaman di KUIS. *Persidangan Antarabangsa Sains Sosial dan Kemanusiaan ke-5 (PASAK5 2020)* – Dalam Talian 24 & 25 November 2020. e-ISBN: 978 967 2122 78 4 1363
- Hamat, M., & Mahlan, S. B. (2020). Adaptasi Pengajaran Dan Pembelajaran Secara Maya Dalam Kebiasaan Baharu Semasa Pandemik Covid-19. *e-Learning@CS. September*, 23–30.
- Jogezai, N. A., Baloch, F. A., Jaffar, M., Shah, T., Khilji, G. K., & Bashir, S. (2021). Teachers' attitudes towards social media (SM) use in online learning amid the COVID-19 pandemic: the effects of SM use by teachers and religious scholars during physical distancing. *Heliyon*, 7(4), e06781. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e06781>
- Mohamad Idham Md Razak, 2020, [Online]: COVID-19: Pembelajaran atas talian suatu keperluan ke arah menuju Malaysia maju | Astro Awani. <https://www.astroawani.com/berita-malaysia/covid19-pembelajaran-atas-talian-suatu-keperluan-ke-arah-menuju-malaysia-maju-237496> (Akses pada 5 Ogos 2020)
- Fatin Aliah Phang. (2020). Covid-19: Pembelajaran Atas Talian Untuk Pembelajaran Sepanjang Hayat. *Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan. Ulasan Pakar Universiti Teknologi Malaysia (UTM) Mengenai Isu Semasa.* <https://news.utm.my/ms/2020/04/pembelajaran-atas-talian-untuk-pembelajaran->

- [sepanjang-hayat/](#). Akses pada 5 Ogos 2020.
- Rodriguez-Segura L., Zamora-Antuñano M.A., Rodriguez-Resendiz J., Paredes-García W.J., Altamirano-Corro J.A. & Cruz-Pérez M.A. 2020. Teaching challenges in Covid-19 scenery: Teams platform-based student satisfaction approach leticia. *Sustainability*. 12(7514). <https://doi.org/10.3390/su12187514>.
- Saldana, J. (2011). *The Coding Manual for Qualitative Researchers*. London: SAGE Publications Ltd.
- Siti Azura Binti Abu Hassan, Suzana Binti Zainol Abidin, Zulkurnain Bin Hassan, (2021), Keberkesanan Pembelajaran dan Pengajaran dalam Talian (E Pembelajaran) Terhadap Pembelajaran Pelajar di Kolej Komuniti Hulu Langat. *IJHTC*. Universiti Malaysia Pahang Press, Issue 10, Vol 2 March 2021. pp 1-14 1.
- Strauss, A & Corbin, J. (1998). *Basic of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Delevoping Grounded Theory*. California. SAGE, Thousand Oaks.
- Wilayahku. (2021). Kronologi Pelaksanaan Fasa PKP dalam Negara. Editor Wilayahku. [amhttps://www.wilayahku.com.my/kronologi-pelaksanaan-fasa-pkp-dalam-negara/#.YQilMz_ivIU](https://www.wilayahku.com.my/kronologi-pelaksanaan-fasa-pkp-dalam-negara/#.YQilMz_ivIU). Akses pada 12 Januari 2021.
- Yekefallah, L., Namdar, P., Panahi, R., & Dehghankar, L. (2021). Heliyon Factors related to students' satisfaction with holding e-learning during the Covid-19 pandemic based on the dimensions of e-learning. *Heliyon*, 7(July), e07628. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e07628>